

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 22. V torek 25. maja 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učnega obnašanja (Lehrton.)

Da bodo učenci radi u šolo hodili in za njo kaj marali, je slednič še treba:

3. *Da učitel u šoli tako govori in podučuje, da ga bodo učenci radi poslušali.*

Jezik, ktereга se učitelj u šoli posluži, šolski nauk in obučevanje močno podpirati, — pa tudi močno podirati more. Zakaj vsakdanja skušnja nas uči, da um to, kar je razgovetno in jasno, lahko zapopade in serce rado prime; to pa, kar nam ni jasno, to nam tudi ni ne milo ne drago. Na tem taj veliko leži, da učenci učitelja radi poslušajo. Da se pa bode to zgodilo, naj učitel govori:

a) *Razgovetno (deutlich).* Govori toraj počasno in glásno, pa vendar ne zaspi alj ne vpij; — govori tako, da otroci ne samo to, kar posamezne besede in izrazi (Ausdrücke) u sebi, temuč tudi kar u svojem zavezu pomenijo, dobro véjo in zapopadejo; — govori tako, kakor se razvitku duševnih moči učencov prileže; — varí se, kolikor moreš, ptujih in tako imenovanih umetalnih (tehničkih) izrazov, in če jih upotrebljovati moraš, jih vsigdar dobro razjasni; vari se neznanih in dvoličnih (zweideutig) besed, zamotanih stavkov in dolgih period. Učitel govori:

b) *Dostojno (würdevoll).* Res je, da mora učitel se samo takovih besed in izrazov poslužiti, od kterih je prepričan, da jih bodo učenci hitro in dobro razumeli. Pa vendar se

mora varovati, da ne bode neotesano in tako reči: polsko (trivial) govoril. To tirja sveti poklic učitelja, ki nedolžne dušice podučuje in olikuje, — sveto mesto, na katerem učitel govori, ter dobro ime in čest učitelja samega. Vari se taj burk, nepristojnih prispodob, gerdih in nepoštenih besed in izrazov; vse to diši po hlevi in luži in ni za šolo. Najbolje bode, ako učitelj tako govori, kakor u vsakdanjem življenju po navadi izobraženi ljudi govoré. Slednič govori:

c) Živahno (lebendig). Res je, da je to večidel posebni dar božji, — pa tudi to je res, da bode učitel živahno podučeval, ako nosi u sebi veselo, ljubeznjivo in za šolo vneto serce. Živahno podučevati se pa ne pravi, vpiti in razsajati, s rokami in nogami mahati in skakati, temuč živahno tisti učitel podučuje:

a) ki vse vidi in sliši, kar se u šoli godi, ja! ki clo vé in otrokom na očeh pozna, kaj mislijo in želijo; —

b) ki ne sedi, kakor bi lesen alj kamnat bil, na svojem mestu, temuč ki sedaj sedi, sedaj stoji, sedaj semtertje hodi, pa vendar tako, da vse učence pred očmi ima, in vsako pomoto in vsaki nepokoj hitro poravna; —

c) ki tako podučuje in razklada, da učenci tako rekoč vse s rokami oslatajo, s očmi vidijo in s ušesi slišijo; ki zna svoj nauk s prispodobami, pripovedkami, primeri in prislovicami oživljati in oslajšati; —

d) ki vsim svojim učencom, naj si bodo na več razredov razdeleni, zajedno kaj primernege opraviti da in s ysimi tako govori, in se š njimi tako obhodi, kakor se vsakemu prileže; in slednič

e) ki ne samo svoj glas meniti in sedaj tiho alj glasno, sedaj milo in sladko, sedaj pa terdo in krepko govoriti zna, temuč ki tudi svoje oči, svoj obraz in svoje roke, ja celi svoj život tako obrača in zravnna, da vse zbudi in oživi, ogreje in vneme.

Kosilice slēpe babice.

(Dalje.)

Zgubljeni otrok.

Gospod Lipec in njegova žena sta imela dvoje otročičev, kojima je bilo Blagoslav (Albert) in Nebesna (Olimpia) ime. Nebesna je bila le 12 let stara, in starejši so jo prav za ljubo imeli; bila je pobožna, pohlevna, ponižna, poštena in pazljiva vedno na svoje dolžnosti, da jih je na tanjko spolnovala. Blagoslav, njen bratec, je še le osem let dopolnil, je pa že terdovraten (svoje glave), nepokoren, prevzeten, požrešen in lažnjiv bil. Njegovi starejši, ker vidijo, da je neporeden in pust, so bili zelo žalostni čez to, ter si s dobroto in svarjenjem prizadevajo poboljšati ga, mati mu večkrat rekó, da je Bog povsod, vse vidi in hudobne kaznuje (štrafa). Nauki so pa Blagoslavu le dolgočasni bili, on jih hitro pozabi in spet v nove spačnosti in slabosti pade. Da je zjutraj in zvečer molil, so ga morali vselej prej okregati, njegovi starejši so zadnjič bli primorani, nič kosilice, nič večerje dati njemu, dokler svoje dolžnosti ni storil. Včasih je tako svoje glavice bil, da je rajši brez večerje spat šel, kakor pa vbogati.

Grajsina, kjer so gospodi Lipcovi po letu prebivali, in kamor je Blagoslav večkrat s privolenjem svojih starišev hodil se prehajat, je stala v sredi goste šume (lesa); pa nikoli tako globoko v les zašel ni, da bi svoj pravi pot bil zgubil. Njegovo veselje je bilo, na drevje plaziti, ptičje gnejzdica iskati, pa jajčica in ptičice jemati. Jajca strupil je in za plot zmetal, živim pticam pa perje spulil (spipal), in kadar jih je že dovolj izmučil (zmartral), jih pa zadavi.

Ljuboslav. Vboge živalice! Blagoslav je imel pa kamnato serce!

Dědica. Nekega dneva v grajsino gredé, zagleda od deleč domačega zeca iz njegovega berloga priti; on vzame kamen v roko in tenjko na zeca meri, da ga močno v nogo rani in zec pade. Blagoslav leti ga zgrabit, zec pa vstane, vskoči, in začne po treh nogah bežati. Blagoslav leti za njim, in zdi se mu, da

ga bo zdaj no zdaj došel, pa zverica le trikrat skoči, je bila že Bog več kako dalječ od njega. Blagoslav je že zlo obnemagal in se izpotil, pa vendar noče jenjati, in le sledi za zecom, kakor pa lovski kužej, da tako dalječ v lës zaide in v takšno goščavo zabrede, kamor še sonce nigdar ni prisjalo.

Pot ne pozna se, tudi kar stezdice ne najde; vse je bilo s ostroženčevjem (kopinje) in ternjem prepleteno in zaraščeno, da se ni mogel več lahko prekoračiti. Zec smukne v goščavo, da uide rokam svojega preganjavca. Zgubivši Blagoslav zeca spred svojih oči, se vsede ves poten in opešen k deblu pod neko drevo, potegne iz žepa svoj robec, da si svoj pot obriše. Kakor se pa malo počije, vstane in se vstraši, ko vidi, da se že mrači. Hitro pot išče, da bi se k domu vernil; pa ne more ga več najti. Lačen in žejen je bil, da mu je bilo skorej za vmreti, pa v tem divjem in suhem kraju nobenega sadjica, ne kaplice vode nisi dobil.

Cec. Ali še ni jagodic, černic alj pa ostrožnic zrelih bilo, da bi jih bil jedel?

Děd. Alj vam nisim povedala, da v tem puščavnem kraju zadeli nerodovitne zemlje ni nič sadja bilo?

Ljub. Kaj pa je to „nerodovitna“ zemlja?

Děd. Zemljo, ko je slaba, da sadú ne prinese, imenujemo „nerodovitno.“

Lov. Prosim vas, ljuba dědica, povejte nam, kako se je še dalej Blagoslavu godilo.

Děd. Med tim se je že noč storila, in on začne na vse gerlo se jokati, tuliti in na pomoč vpiti; pa nihče ni slišal, ker so se vsi delavci domu podali.

Ko se je že najokal in nakričal, se zverne na tla in misli, da ga tukaj slednja ura čaka. Tam se spomni besed in nauka svoje ljube mamicě, da je Bog povsod neskončno dobrotljiv in pa povsod naše prošnje vsliši, ako iz ponižnega serca izvirajo. Ko bi jaz práv lépo za odpuščanje prosil ga, more biti, da mi bo odpustil, si misli Blagoslav . . . pa jaz sim bil preveč hudoben. On bi mene ne vslišal, jaz zaslužim, da me zapusti!

Vidite otročiči moji, da je Blagoslav svoje pregrehe dobro spoznal, pa serca ni imel s Bogom govoriti, akoravno je vedel,

da ga le sam Bog more pred vsim hudim obvarovati. Sada začne se vekati; najokavši se omolkne, poklekne s terdnim zaupanjem na tla pod milim nebom in iz celega serca in duše takole moli: „O moj Bog! odpusti mi, kar sim grešil; ti si moj preljubi oče; vsmili se čez me, jaz sim tvoj vbogi sin, kateri si terdno pred vzame, naj večo dobroto nigdar več razžaliti.“

Blagoslav te besede večkrat izreče v gotovem zavpanju, da je Bog š njim, ki ga sliši in je pripravljen s njegovimi nadlogami vsmilenje imeti. Ta misel mu s časoma serce da, da ga v tem divjem kraju ni več strah bilo, in precej se ves varen zdi, da je prav terdno zaspal. Do svita se ni zbudil; pa njegova prva skerb je bila, Bogu se zahvaliti, da ga je čez noč pri življenju ohranil. Oh kaj bo sada s menoj (začne misliti); jaz ne bom vidil več svojega ateja in svoje ljube mamice! sada, ko bi jih rad za odpuščanje prosil, rad vbogal, iz serca ljubil; sada, ko bi jim rad obljubil, da se poboljšati hočem, in njih nigdar več razžaliti, tudi ne s samoj besedicoj, sada ... pa pri njih nisim! Pri teh občutljivih in besedah so se Blagoslavu scurkoma solze po licih vlife. Med tim zasliši dervarja, ki je pojé na svoje delo šel; na vso moč ga kliče.

Dervar obstoji, gleda in se ozira na vse kraje; pa zagleda revčeka, ki je bil tako izgladovan in slab, da bi vtegnil precej tam vgasniti. Tisti delavec podé na tla svojo drevnico, vzame fantiča na roke, poda mu kozarec vinca, ktero je s vodoj v svojej čutari zmešano imel, da ga malo pogoltne; pomoli njemu tudi kosček črnega kruha, ki je zibnul, kakor bi zablisal.

Dervar pa o tem besedice ni premarnoval. Ko deček moč dobi, da pregovoriti more, se delavcu prav serčno in lepo zahvali, da mu je v nesreči pristopil. „Grevenga nič ne dě, pristavlja dervar premolkovaje; jaz to ne storim, da ti dobro hočem, ampak storim iz ljubezni do Boga, kateri hoče, da si mi vzajemno pomagujemo. Tebi, kakoršen si ti, ne morem dober biti, ljubi Blagoslav! Ti si mojega sinčeka s kamenom tako močno ranil, da je moral celih osem dni v postelji ležati. Pa to vse nič ne dě; akoravno si to storil, te bom vendar k domu zapeljal. Vzame ga

na rame, pa poda se š njim skoz germovje na pravi pot, koji ravno proti grajšini pelja.

Ljub. Blagoslava je morala pač sramota obhajati, ker mu je dervar takšne očital (predmetal)?

Děd. Sram ga je bilo, da besedice ni kerknul, ko je zavolj svoje napčnosti in hudobije take moral preslišati. Sreča za-me (misli sam pri sebi), da je te človek bogaboječ; ako bi ne bil, bi me vtegnil zapustiti, in jaz — bi moral u šumi konec vzeti; pa odzdaj nočem več nikogar nadlegovati, ali kaj hudega storiti, temuč dober hočem biti, pa Bogu in ljudem dopasti.

Ljub. Je pa imel za zecom letati?

Lov. Pa vemo zdaj, kako se hudobnim otrokom godi, koji starejši ne vbogajo.

Cec. Meni se pa še le njegovi starejši bolj smilijo. Kaj so le kaj saj začeli? Še to nam povejte, ljuba dědica.

Děd. V Lipcovej hiši je vse žalostno bilo; posli so morali celo noč Blagoslava iskati; oče in mati, ki sta očitno mislila, da ga ne bota več vidila, začneta veliko žalost občutiti. Dervar še komej v drevesno shodišče (Alee) stopi, že prav glasno zavpije, da naj hlapec pride. — „Povejte svojemu gospodarju, pravi on, da sim vašega sina, Bogu bodi hvala, čisto zdravega domu pripeljal.“

Njegovi starejši ga vzamejo od veselja na svoje roke, pa hitro hitro se jim iz rok zvije, in pred nje na kolena pade. „Prosim vas, ljubi atej moj in zlata moja mama, odpustite mi (reče on jokaje) vse, s čimur sim vas tolikokrat in zlo razžalil; odpustite mi pa tudi vi, dragi moj Peter, kar sim vašemu sinčeku nagodil; jaz hočem se poboljšati; za milost k temu Boga prosim in terdno zaupam, da mi je bo podelil.“ „Oh, zdaj gre dobro (pristavi dervar ves ganjen); jaz ti iz celega serca odpustim, pa upam, da bodo tvoj oče in tvoja mati tudi to storili, in na tvoje pregrehe in spačnosti pozabili.“

Od tega časa niso več očitali in ogovarjali ničesar Blagoslavu, razun tega, kar si je sam oponosil. On se je tako spreobernal, da ga niso več spoznali za pervega, bil je po tem pohleven, vljuden in prijazen proti vsim ljudem, pa tudi s živalmi se

je vse drugače in lepše obhobil kot prej, in vsak den se Bogu zahvalil, da se je u gori zgubil, ker ga je ta prigodba na pot poboljšanja zavernila.

(Dalje sledi.)

Narodne zastavice.

Is nove knjige: „Cvetje slovanskega naroda. Izdaja Anton Janežič.“ Perva knjižica, ki obseže „slovenske narodne pesme, prislovice in zastavice.“ Ta lična knjižica le velja 10 kr., in obseže lep venec domačih prav mičnih in zalih čisto slovenskih cvetic. Serčno to knjižico vsim Slavjanom priporočimo! Zakaj tudi mi iz celega serca poterdimo, kar nadepolni in neutrudljivi izdajatelj u predgovoru pravi: „Prizadejmo si taj, predragi Slovenci, da s združenimi močmi skorej popravimo, kar smo doslej u tej reči zamudili, dokler ni še prepozno. Veliko žlahtnega blaga se je u urnem teku derečega časa že pozgubilo; otmimo saj to, kar se ga še ponuja!“

1. Je bilo že pred Kristusovim rojstvom vstvarjeno, in še sedaj ni pet tednov staro. (Mesc.)
2. Kader bčela čez cerkev ferči, pravi: vse moje gori. Kaj je to? (Aosk.)
3. Mati je pokopana, oče visi, sin okoli hodi in ljudi moti. Kaj te to? (Vnska lerta.)
4. Mati je živa, sin je mertev, pa vendar vsakemu odgovoriti zna. Kaj je to? (Pero.)
5. Šum šumi, grom gromi, bela baba skos leti. Kaj je to? (Mim.)
6. Jez sim mater rodil, on pa mene. Kaj je to? (Tel in voda.)

Povabilo.

Ruske propovedi (predige) ali vseslovanska kre-
stomatia, po ktorej se more vsak Slavjan ruskega (staroslo-
venskega) izučiti in se tudi s vsimi slovanskimi narečji soznaniti.

Mi čast, bravec na te pridige, ki jih gosp. Dr. Andr. Radlinsky kat. duhovnik, slavni spisatelj in domorodec na svitlo daja, opomnemo ter jih povabimo, te ruske pridige si naročiti. Naročnina snese 1 gold. sr. in terpi do konca junija t. l. Cela knjiga bode obsegla 12 tiskanih pol. Da bi pa te ruske propovedi ne bile samo za slav. brate, ogerske in gališke Rusine, temuč da bi je tudi drugi Slavjani upotrebovati zamogli, t. j. da bi mogli brati, razumiti in se v ruskem jeziku bolj izobraziti, pridá se jim kratka ruska slovnica v nemškem in latinskem jeziku s poravnanjem gramatikalnih form, vsim slavjanskim narečjem lastnih, s gram. formami rusčine. Na koncu knjige bojo zapopadene vse ruske slova, ki bi vsim ali nekterim narečjem nerazumljive biti vtegnile. Razložene bodo s ilirsko srbskimi, slovenskimi, slov.-českimi, polskimi, lužičko-srbskimi in kjer je treba tudi s bulgarskimi slovi. Po tem takem bo ta knjiga ne samo za propovednike, temuč kot popularna vseslavjanska krestomatia tudi za vsakega drugega Slavjana, ki se iz nje berš ruskega narečja izučiti in se tudi s drugimi narečji soznaiti zamore. Šesteroverstnih slovníc in slovarjev si bo prihranil. Nadjamo se taj, da bo to književno predvzetje od vsih Slavjanov duhovskega in svetskega stanú obilno podpirano. — Ako nás nada ne prevari, se bomo po takih knjigah naj beržej v vzajemnem književnem jeziku zblížali in sjedinili. — Vošiti bi bilo, da bi sedajne dni vsak bolj omikan Slovan zraven ruskega jezika tudi vse druge slov. narečja poznal. K temu mu pa more ta ruska propovedna knjiga po znotrajnem ustroju in popularnem obsegu naj bolje pripomoči.

Komur bi bilo všeč, se more tudi naročiti s 5 gld. sr. na: Poklady kazatelského rečnictva v 4 svezkih. Cena prvega že izdanega iz 4 sv. obstoječega tečaja znese 4 gld. sr.

Dalej pridejo pod njegovim vodstvom na svitlo tudi knjige, ki so že v 16. listu Bčele naznanjene bile. Na vse te knjige se more do konca junija t. l. naročiti.

Odgovorni Izdaj. in vredn. A. Elnapieler. Tiskalnik J. Leon u Celovcu.